

Laat alles zijn
 voorbij, gedaan, verleden,
 dat afscheid tusschen ons
 en diepe kloven spant:
 laat morgen, avond, al
 dat heen moet, henentreden,
 laat uw oneindig licht
 mij zien, in 't Vaderland!

Dan zal ik vóór....
 o neen, niet vóór uwe oogen,
 maar naast u, nevens u,
 maar in u bloeien zaan;
 zoo gij mij, schepselken,

in 't leven wil gedoogen,
 zoo in uw eeuwig licht
 me gij laat binnen gaan.

Straks zal Vlaanderen Guido Gezelle eeren als de groote taalschepper, de herlever van Vlaanderen, de onvergetelijke dichter. Maar wij ook mogen hem gaan herdenken als de groote dichter bij de gratie Gods, die door zijn levend geloof en zijn christelijke kunst een steun is geweest voor velen, die door zijn christelijke poëzie Gods naam heeft verheerlijkt in het pantheïstische tijdvak onzer letterkunde, die door zijn lied nog sticht ook na zijn sterven.

Uitgeven en bespreken van boeken door P. H. Muller

De wijze uit het Oude Testament schreef: „Van vele boeken maken is geen einde en veel lezen is vermoeienis des vleesches”. Men denkt, vooral in onzen tijd, wel eens aan dat woord, als men de catalogi der verschillende Nederlandsche uitgevers doorbladert. Die titel-opgaven zijn zèlf al boekjes van enkele honderden bladzijden, versierd met mooie illustraties en uitgegeven op uitstekend papier. Zoo zond ons onlangs zulk een uitgever zijn „Lijst van uitgaven” toe, die uitgedijd was tot een gebonden boek van maar even 316 pagina's! Al de publicaties van dien uitgever waren systematisch gecatalogiseerd, hun aard met een paar regels gekarakteriseerd en een afbeelding van de banden der meesten vergezelde de opgaven met een voorbeeld van de wijze-van-illustreeren of een portret van den schrijver.

Wanneer men nu bedenkt, dat er tientallen uitgevers zijn in ons kleine land, verwondert het allerminst, dat hun catalogi bij elkaar alleen reeds een heele plank van een flinke boekenkast in beslag nemen.

Elke uitgever heeft zoo zijn eigen, karakteristieke uitgaven en zijn speciaal terrein van arbeid. Er zijn wel uitgevers, die luk-raak uitgeven, maar dat zijn in den regel de beste niet.

Wij kennen allen de firma Kok te Kampen en 't is onder ons genoegzaam bekend, dat zij de theologische werken uitgeeft van Gereformeerde predikanten en professoren. Een confessioneel dominé, die iets over een theologisch onderwerp schrijft, gaat met zijn boek in den regel het eerst naar Kok. Niet alleen, omdat die firma haar werken goed verzorgt, maar omdat een boek, wordt het dáár uitgegeven, in een bepaald kader past. Straks gaat de reiziger van den uitgever of hijzelf met het boek van den schrijver — en de werken van andere schrijvers — naar de boekhandelaars en die weten precies, reeds als hij den winkel binnentapt, wat voor soort nieuwe werken hij aanstonds zal uitpakken. Een uitgever als de firma

Kok b.v. heeft een zekere standing en dat niet alleen, doch ook een reputatie. Iemand, die bij zulk een firma uitgeeft, vaart onder een bepaalde vlag en er zijn schrijvers te over, die de hoogere aanbieding van uitgever A afslaan omdat uitgever B voor hen de representatie is van een bepaalde waarde, die zich wel niet zoo gemakkelijk in factoren laat ontbinden, maar desniettemin heèl reèel is.

Het is aan den anderen kant voor een uitgever evenveel waard, een auteur voor zich te behouden als het den auteur van betekenis is, te worden ingeleid bij het publiek door dien specialen uitgever. Als het goed is, bouwen uitgever en schrijver elkander op. Winst voor den een is winst voor den ander. Een auteur, die met elk volgend boek weer naar een anderen uitgever loopt, benadeelt zichzelf. En een uitgever is er dan ook heelemaal niet op gesteld, van zoo iemand iets uit te geven.

Een uitgave van een boek van Bavinck zoekt men in den catalogus van Kok en Ina Boudier Bakker's werken werden, zoo goed als zonder uitzondering, bij Van Kampen gepubliceerd. Dat heeft óók voor, dat dan van een vruchtbaar auteur al diens werken een bepaald cachet gaan dragen en het is een kwestie van stand, dat de boeken van zoo iemand een zekere gedistingeerde uniformiteit hebben.

Een uitgever heeft een reputatie. Het is een eer als men zijn boek bij hem kan doen verschijnen. Den goeden uitgever is het lang niet in de eerste plaats te doen om per jaar een aantal vellen gedrukt papier de wereld in te jagen, neen, hij bouwt, jaar in jaar uit, aan het gebouw van zijn „fonds” en hij ziet nauwkeurig toe, of dat fonds wel verrijkt wordt met die boeken, waarmee hij eer kan inleggen en die passen bij wat hij te voren gaf. Een boek van mijnheer A of B kan op zichzelf uitmuntend zijn en toch achtereenvolgens door uitgever C, D en E worden afgewezen. Om de eenvoudige reden, dat het bij hun fondsen niet past. Zoo

zal Kok geen werk uitgeven van een vrijzinnig theoloog, al is die de algemeen geachte en erkende hoogleeraar X. Maar die theoloog zal uit zichzelf bij Kok zijn boek niet presenteerden. Hij gaat naar de U.M. „De Tijdstroom” of naar P. M. Wink. Heeft iemand een leerboek geschreven voor de lagere school, dan kan hij terecht bij Wolters, bij Noordhoff of bij IJkema. Met zulk een boekje behoeft hij weer niet aan te komen bij H. J. Paris, want die geeft in 't geheel geen leerboeken, maar bij voorkeur den arbeid van ethisch-hervormde theologen en de dissertaties van doctoren in letteren en wijsbegeerte. Een Christelijk schrijver van 'n leerboek gaat naar Kemink te Utrecht, naar Noordhoff te Groningen of naar Spruyt te Rijswijk. En de R.K. onderwijs-mannen geven het liefst uit bij Malmberg in Den Bosch. Callenbach te Nijkerk en La Rivière en Voorhoeve te Zwolle geven reeds tientallen jaren Christelijke verhalen uit en wie iets heeft van dien aard, gaat zijn geluk bij hen beproeven. Maar als een auteur meent een kunstwerk te hebben gecreëerd, kiest hij liever de U.M. „Holland” te Amsterdam. Niet omdat Callenbach geen goede uitgever zou zijn, doch omdat „Holland” een naam heeft als uitgever van moderne Christelijke literatuur. Evenwel, bij dien uitgever komt weer niet de man, die een Soendaneesch Woordenboek heeft samengesteld. Die richt zijn aanbieding tot Brill of Sijthoff of Nijhoff. Dat zijn uitgevers, die over het kapitaal beschikken om zulk een werk, waarvan er over twintig jaar nog op de planken zullen liggen, te exploiteeren. Zij beschikken ook over de drukkerijen, welke alleen in staat zijn, drukwerk te leveren in allerlei vreemde letterschriften. Als men, om slechts iets te noemen, de catalogus opslaat van Martinus Nijhoff, dan bemerkt men, dat die firma de verslagen en handelingen van tientallen vereenigingen, staatscommissies en expedities uitgeeft. Tot zoiets is een andere uitgever, niet beschikkend over de internationale relaties; niet in staat en veelal niet eens bevoegd.

Men ziet, het uitgeven van een boek is iets apart. Een schrijver kan niet zeggen: er zijn uitgevers te over en dus kan ik licht ergens terecht, neen, van al die uitgevers moet hij de meeste buiten rekening stellen, omdat ze zijn werk niet hebben kunnen in hun fonds, hoe goed het ook zijn mag.

Het gezamenlijke werk van alle Nederlandsche uitgevers komt, bij verschijning in het voor- of najaar, in den boekhandel. Een goed uitgever laat prospecti vervaardigen van zijn nieuwe uitgaven en zendt die aan zijn boekhandelaars, opdat die zulk een circulaire zullen uitdeelen aan hun vaste cliënten, voor 't winkelraam hangen, boven een exemplaar van het betreffende boek. Soms komt er ook nog een handig ineengezet affiche om de aanbeveling van het

prospectus kracht bij te zetten. Of ook, lang voor het boek verschijnt, deelt de uitgever aan de pers mee, dat tegen dien tijd van dezen schrijver dat boek bij hem zal uitkomen en dat onderwerp en titel zus en zoo zullen zijn.

Is het boek geschreven, gezet, gecorrigeerd, afgedrukt, genaaid en ingebonden in een band, ontworpen door een teekenaar, die het werk nauwkeurig las, dan ligt het spoedig in de etalage's der boekhandelaars. Maar tegelijk verzendt de uitgever recensie-exemplaren aan de redacties van diverse kranten en tijdschriften, met het verzoek om het boek te willen beoordeelen.

Dat uitzenden van recensie-exemplaren is een der middelen van aanval van den uitgever op het publiek. Want dat bespreken van een boek is voor hem en voor den boekhandelaar, als 't goed geschiedt, van veel waarde en groote beteekenis. Ook als het werk afkeurend wordt besproken, is de recensie van waarde. Natuurlijk werkt een „bespreking” van tien of meer regels in het dagblad van Barendrecht, Ommen of Haren niets uit, al zou ze nog zoo gunstig zijn. Aan de provinciale pers, met name aan de blaadjes der dorpen, zendt de uitgever dan ook geen boeken ter bespreking.

Maar hij let er wel degelijk op, hoe de N.R.Ct. of het Algem. Handelsblad op zijn publicatie reageeren. Het is natuurlijk van belang, wie het boek bespreekt, soms zelfs is dat voor den verkoop van grooter belang dan of die criticus gelijk heeft, maar wanneer een nieuw boek een „slechte pers” heeft, zullen de uitgever en de boekhandelaar dat spoedig en tot hun nadeel merken.

Of het merkbare gevolgen hebben zal, wordt gedeeltelijk bepaald door het feit, waar het nieuwe boek ongunstig gerecenseerd wordt. Het kan, om een voorbeeld te noemen, heel wel zijn, dat de N.R.Ct. niet te spreken is over een bepaalde uitgave van Kok of „Holland”, maar dat daarentegen De Standaard, De Nederlander en De Heraut enthousiast zijn over hetzelfde werk. Dan kan de uitgever wel zeggen, dat zijn boek het „goed doet” ondanks de goed-gemotiveerde afkeuring in de N.R.Ct. en in het Alg. Hbl. erbij. Want de Christelijke dagbladschrijvers hebben dan een andere maatstaf aan het boek aangelegd als de Liberale. De uitgever weet bij ervaring reeds van te voren te zeggen, van welken aard de recensie in de dagbladers zal zijn. Omdat hij die ervaring bezit, komt het b.v. niet bij hem op, een boek van Bavinck ter bespreking toe te zenden aan De Tribune of De Socialistische Gids, want van een bespreking daár heeft hij voor den verkoop niets te verwachten. Om dezelfde reden zal Paul Brandt, de R.K. uitgever, geen Missie-boekje laten bespreken in de A. R. Rotterdammer. Want elk blad, elk periodiek heeft een speciaal lezerskring en als Wolters of Noordhoff schoolboek-

jes uitgeven, zullen ze ook meer belang stellen in het oordeel van die tijdschriften, welke bij onderwijzers etc. in huis komen, dan die, welke gelezen worden door gepensioneerde militairen.

Een recensent in een blad heeft een dubbele taak. Hij moet het nieuwe boek inleiden bij de vele lezers van zijn krant en hij moet den schrijver met zijn oordeel dienen. Zulk een recensent moet zijn de bemiddelaar tusschen den auteur en diens lezers en tevens moet hij het geweten zijn van het publiek. Om dit tweeledige karakter van zijn boekbespreking heeft deze waarde, zoowel voor den lezer als voor den schrijver.

Nu moet dadelijk worden gezegd, dat er maar een beperkt aantal periodieken en dagbladen is in welke de recensent zijn taak zoo serieus opvat, dat hij tegelijk „bemiddelaar” en „geweten” is. In de meeste kleine dag-, week-, en maandbladen is de boekbespreking niet veel meer dan een gratis advertentie voor den uitgever, welke hij koopt voor het ter recensie gezonden boekwerk. Veel „beoodeelaars” benutten dadelijk de inleiding van een boek om die geheel of gedeeltelijk over te pennen en er dan één regel van zichzelf bij te voegen, waarin ze beweren, dat de uitgave „uitmuntend” is. Zulk een „bespreking” kost weinig tijd, bedekt de onkunde van den recensent, behoeft ook niet door een vakman te worden geschreven en kost dus geen geld. Maar ze is tevens van totale onwaarde voor het publiek en van zoo goed als geen beteekenis voor den uitgever. Andere besprekers kijken alleen maar, of het verhaal wel Christlijk genoeg is en bekommeren zich dan verder om niets. Ze hebben de woorden „treffend”, „heerlijk” en soms „dierbaar” vóór in den mond en zijn reeds gewonnen, als er in 't boek maar wordt gesproken van kerkgaan, dominé's en God. Ze jubelen over het boek, dat ze in de uitgezochteste termen bij hun lezers aanbevelen en hebben te weinig besef van hun verantwoordelijkheid, om hun taak naar behooren te verrichten. Weer andere „critici” zullen b.v. een uitgave van de U. M. Holland zonder aarzelen gaan bewierooken, omdat het werk er zoo keurig uitziet. Er wordt veel kabaal gemaakt over het papier, over de mooie letter, de prachtige band maar aan een werkelijk beoordeelen van den inhoud komt men liever niet toe. Zoo zijn er ook Christelijke bladen, die al „hoera!” beginnen te roepen als ze een boek krijgen, dat Kok heeft uitgegeven. Dat werk is bij voorbaat al goed, want het komt van Kok, die immer en dan begint de lofzang.

Natuurlijk is zulk een methode minderwaardig. De „boekbeoordeelaar” is in zijn schik, dat hij een gratis exemplaar ontving en zet het met een knipoogje in de kast bij de andere, die hem te goeder trouw door de uitgevers werden toegezonden: Hij beseft in 't geheel niet, dat het ont-

vangen van een recensie-exemplaar hem een taak stelt jegens den uitgever en jegens de lezers van zijn blad. Het is al te gemakkelijk, zich van die taak af te maken met frasen.

De groote dagbladen in ons land houden er zulke minderwaardige practijken allerminst op na. Wanneer bij de N. R. Ct., het Alg. Hbl., de Maasbode of de Tel. een boek ter recensie binnen komt, wordt het doorgezonden naar een medewerker, die in zijn vak 'n deskundige is. Zulk een medewerker is veelal iemand met een gevestigden naam en tegelijk een man, die de principia der dagblad-redactie is toegedaan. Die medewerker schrijft dan zijn bespreking, welke berust op studie en kennis.

Voor de literatuur heeft elk der genoemde dagbladen speciale medewerkers of redacteurs en ook Christelijke dagbladen — De Standaard, De Heraut, De Nederlander en de A. R. Rotterdammer etc. — hebben zulke menschen in hun dienst. Die deskundigen krijgen, vooral gedurende het voor- en najaar, een geduchte portie arbeid. Van alle kanten worden de romans en verhalen, de essays en de dichtbundels toegezonden en week aan week recenseert de criticus. Het deert hem niets, of het boek van dezen of van dien uitgever komt, of het mooi gebonden dan wel ingenaaid ontvangen werd, of het geschreven werd door A of door B, het oordeel is er geen zier gunstiger of ongunstiger door. De recensent beoordeelt het literaire werk, dat hij ontving, om met zijn bespreking de lezers te dienen en voor te lichten en tegelijkertijd den schrijver te zeggen, in hoeverre hij geslaagd of niet geslaagd is.

Er zijn dus eigenlijk vier menschen, die naar de dagblad-recensie kijken, als die in het ochtend- of avondblad is afgedrukt. De uitgever kijkt naar den naam van den criticus en weet dan, welke waarde hij aan de bespreking moet toekennen. Dan leest hij die en doet er zijn voordeel mee. De boekhandelaar vervolgens, let ook op de beoordeeling, want als die gunstig is, zal ze den verkoop in zijn winkel allicht bevorderen. De schrijver, ten derde, let er ook op, wie het boek besprak en hoe die bespreking is. Ook voor hem is een recensie in een groot dagblad min of meer een antwoord op de vraag, of hij geslaagd is in hetgeen hij zich voorstelde, te geven. En de dagblad-lezer, die des avonds zijn krant openvouwt, ziet er zich op de hoogte gesteld van de kwaliteiten van dit of dat nieuwe boek. Voor hem is de criticus een gids. Wordt een roman heel ongunstig beoordeeld door den bekenden criticus X van zijn stedelijk dagblad, dan wacht mijnheer Z nog even, met het werk te koopen. Hij is ingelicht. Krijgt een nieuw verhaal daarentegen een zeer gunstige bespreking, dan laat hij zich daardoor mogelijk verlokken, zijn boekhandelaar op te dragen, hem het boek te zenden. Het moet mooi zijn, want X zegt het in de krant.